

Bij de algemene beschouwingen vorig najaar heb ik het beleid van het kabinet-Biesheuvel op een drietal hoofdpunten bestreden. Ik heb gekonstateerd dat het kabinet geen antwoord geeft op de uitdaging, gelegen in "de nieuwe schaarste", waarover de Club van Rome en het Advies van de Groep van Zes uitvoerig hebben gerapporteerd.

Ik heb opgemerkt dat het kabinet, waar het tot een matiging van overheidsuitgaven wil komen, van een verkeerde voorkeur blijkt geeft. Het verhoogt bij voorrang de defensie-uitgaven en het snoeit en snijdt op een onverantwoorde manier in onderwijs- en kulturele voorzieningen. Het is blind voor de noodzaak juist in de huidige fase van maatschappijontwikkeling de geestelijke weerbaarheid van de mensen te vergroten.

Het kabinet doet ternauwernood iets aan de bestrijding van de werkloosheid, het brengt geen rechtvaardiger lastenverdeling, het maakt onze economie niet gezond. En, heb ik reeds bij optreden van het kabinet gesteld, het zal blijken dat het door samenstelling en filosofie niet in staat is een einde te maken aan een noodlottig inflatoire ontwikkeling.

Het kabinet-Biesheuvel zit er nu bijna een jaar. Het is tijd voor een balans-opname. Hoe is de situatie?

De groei van de werkloosheid neemt beangstigende vormen aan. De eerst verantwoordelijke minister is daar zelf uiterst somber over. De werkloosheid heeft een dieptepunt bereikt in de na-oorlogse periode. De cijfers zien er eind april door seizoeninvloeden gunstiger uit dan ze in werkelijkheid zijn. Door seizoeninvloeden gekorrigeerd, waren het er eind april 117.000, hoger dan het door het Centraal Planbureau voorspelde jaargemiddelde. De prijsstijging van 3,9% gedurende de eerste vier maanden van dit jaar was een nieuw rekord. Sinds de Korea-krisis van 1950 stegen de prijzen niet eerder zo sterk als onder de periode Biesheuvel.

De president van de Nederlandse Bank zegt: "Onze economie is nu toch wel ernstig ontwricht". Het valt niet te ontkennen. De overheidsfinanciën zijn uit de hand gelopen. Vorig jaar was er een overschrijding van bijna 4 miljard. Hoe het met de begroting van dit jaar staat, weten wij nog niet. Wel is ons medegedeeld, dat voortzetting van het huidige beleid zal leiden tot een overschrijding van de aanwezige begrotingsruimte in 1973 met 2,2 miljard.

Er is een noodsituatie. Wat doet het kabinet, behalve het laten klinken van wanhoopskreten?

Terwijl de overheidsmiddelen duidelijk tekort schieten wordt dit jaar een inflatiecorrectie doorgevoerd, die de schatkist 400 miljoen gulden kost. Terwijl zwaar getroffen landstreken smeken om meer geld en gerichte maatregelen ter bestrijding van de werkloosheid, wordt de wiebeltax verlaagd. Terwijl het voor ieder duidelijk moet zijn dat voor 1973 niet aan belastingverhogingen te ontkomen is, worden op voorhand voorstellen ingediend tot belastingverlaging, die de schatkist 500 miljoen kost. En passant deelt de regering mee dat deze verlagingen betaald zullen moeten worden uit een verhoging van de B.T.W.

Terwijl nog geen enkel zicht bestaat op daadwerkelijke bestrijding van de inflatie, komt minister Udink met een nota, waarin hij laat weten dat hij voornemens is de huren met 20% extra te verhogen.

Terwijl het overleg met het bedrijfsleven over de loon- en prijspolitiek nog moet beginnen, wordt de heer Wiegel niet moe namens zijn partij te roepen, dat er ook in 1973 niet getornd mag worden aan de inflatiecorrectie. Terwijl nog geen enkel beeld verkregen is van de wijze waarop het kabinet de problemen denkt op te lossen, moet een rigoureuze verhoging van school- en kollegegeld door de Kamer gedreven worden. Ook al ligt er een aanvaarde Eerste Kamer-motie-de-Rijk, die zich uitspreekt tegen kollegegeldverhoging in de voorgestelde vorm.

Men moet toegeven: het kabinet heeft weinig kansen gemist om bij de grote massa van onze bevolking wantrouwen te kweken in z'n bedoelingen.

Voorzover het kabinet er niet in slaagde, hielpen V.V.D. en DS'70 een handje. DS'70 door voortdurend drammen om een ingreep in de lonen; de V.V.D. door ook bescheiden maatregelen ter vermindering van bestaande ongelijkheid te kritiseren. Over het plan van de minister van Financiën om de belastingvrije voet ten gunste van de lagere inkomens enigszins op te trekken, verklaarde de fractievoorzitter van de V.V.D. in de Tweede Kamer, dat dit plan op gespannen voet staat met het regeerakkoord. De V.V.D. vindt: "Dat er de laatste tijd veel te veel maatregelen zijn genomen, die alleen maar gunstig zijn voor de laagste inkomens". "Het wordt zo langzamerhand onmogelijk voor mensen met een jaarinkomen van rond de 25 tot 30.000 gulden om nog een huis te kopen". Zo heeft ieder zijn zorgen.

Intussen dreigen verdergaande ernstige besnoeiingen van de onderwijs-, de cultuur-, en de sociale voorzieningen. Blijkbaar ziet het kabinet geen andere uitweg dan verdere bezuinigingen en BTW-verhogingen. Het resultaat is niet moeilijk te voorspellen: de inflatie, de onrust en de werkloosheid zullen voortduren.

De christelijke werkgevers roepen in nood om een delta-plan voor gezondmaking van onze economie. In de SER is gesproken over een "sociaal kontrakt" alsof het om een technisch-juridisch probleem gaat.

Maar het gaat bij het doorbreken van de inflatiespiraal en het veiligstellen van de kollektieve voorzieningen om een politiek probleem van de eerste orde. Het gaat om een verandering van de inkomens-, vermogens- en zeggenschapsverhoudingen in onze samenleving. Wie de inflatie doeltreffend wil bestrijden, moet bereid zijn de structuur van onze samenleving te veranderen. Inflatie is een ingebouwde ziekte in onze neo-kapitalistische samenleving. Ze is een gevolg van het feit dat partikuliere konsumptie, partikuliere investeringen en overheidsuitgaven om de voorrang strijden bij het gebruik van de middelen die onze samenleving produceert. Als wij vragen om meer kollektieve voorzieningen, om woningverbetering en beter onderwijs, dan zullen de partikuliere investeringen daarop moeten worden afgestemd en zal de partikuliere konsumptie moeten worden beperkt. Als dat laatste niet gebeurt, zal het resultaat alleen maar zijn dat de prijzen omhoog gaan en dat het haasje-over van lonen en prijzen eindeloos voortgaat en onze samenleving uit haar voegen wringt.

Het gaat om een onderling samenhangend investerings-, inkomens- en begrotingsbeleid. Een beheersing en toetsing van partikuliere investeringen. Op dit punt lijkt een dijkdoorbraak in zicht. Wat wij daarover voorstelden, nog in ons verkiezingsprogramma van vorig jaar, werd altijd als irreëlen onuitvoerbaar terzijde geschoven. Nu is er een aanloop in een ontwerp van minister Langman voor een selektieve investeringsheffing. De werkgevers lopen er storm tegen. Het ontwerp is zeer beperkt, het houdt zich alleen bezig met de overheveling van investeringen van de Randstad naar overig Nederland. Maar er ligt ook de beginselerkenning in opgesloten dat de overheid in staat is ondernemingsinvesteringen te toetsen op hun bijdrage aan het maatschappelijk welzijn. En dáár gaat het om. Niet alleen de investeringsplaats is van belang. Veel meer de vraag welke produktie-uitbreidingen van waarde zijn. Wij zullen nu een begin moeten maken met het toetsen van de produktie op de aflevering van schone produkten en beperking van grondstoffen- en energieverbruik, zoals gevraagd in het Rapport van de Zes. Dat kan ook inhouden een beperking van konsumptievrijheid. Het is waar, het kan betekenen dat u verstoken blijft van de elektrische ruggekrabber, die op het ogenblik in Amerika zoveel furore maakt. Maar u zal - dat voorspel ik - het overleven. Beheersing van de investeringen betekent ook een greep van de overheid op de kapitaalvoorziening. Ze moet dwingende voorschriften kunnen geven aan ondernemingen en grote beleggers, zoals ons verkiezingsprogramma vraagt. Het vereist ook een doelgericht beleid t.a.v. de 1,5 miljard die overheid, universiteiten en industrie jaarlijks uitgeven voor onderzoek en ontwikkeling. Pas bij een investeringsbeleid dat overspanning op de arbeidsmarkt en verspilling in de produktie voorkomt, wordt een inkomenspolitiek mogelijk. Een inkomenspolitiek, die alle inkomens omvat, uit arbeid en uit vermogen, die gericht is op verkleining van bestaande verschillen. Dat vereist maatregelen

voor cao- en niet cao-lonen en salarissen, voor vrije beroepen en dividend-uitkeringen. Het vraagt openbaarmaking van inkomens boven een zekere grens en een beleid waarin de lage inkomens kunnen groeien, de middelbare gelijk blijven en de hogere wellicht teruggaan.

Alleen dan is het mogelijk de gemeenschapsvoorzieningen veilig te stellen, de noodsituaties in onze samenleving aan te pakken, de inflatie terug te dringen. Daar moet een prijs voor worden betaald.

Werknemers zullen alleen bereid zijn om afstand te doen van voor hen in de markteconomie bereikbare loonstijgingen indien zij de kans krijgen om mee te oordelen en mee te beslissen over bestemming van de winsten en over de investeringen. Dat betekent een verandering in de machtsverhoudingen, het betekent een uitbreiding van de wet op de ondernemingsraden, waardoor deze échte besluitvormende bevoegdheden krijgen.

Veel van deze opvattingen vind ik terug in de discussienota die de gezamenlijke vakcentrales vorige week hebben gepubliceerd. Wiegel vond het een ontstellend stuk, ik vind het een voortreffelijk stuk, al mis ik er te veel de huren en de prijzen in en zou het op verschillende punten nader uitgewerkt verdienen te worden.

De heer Wiegel heeft gisteravond in Wassenaar zijn kruistocht tegen de verlangens van de vakbeweging voortgezet. Hij wil de huurverhoging van Udink nog hoger en eerder uitgevoerd. Hij vindt dat het met de woningbouw welletjes is en wil ook flink wat van de ontwikkelingshulp laten zakken.

De regering mag de voorwaarden van de vakbeweging niet aanvaarden en hij verwacht dan een oorlogsverklaring van de vakbeweging. Hij kan wel 'ns gelijk krijgen. In elk geval kan men de heer Wiegel de verdienste niet ontzeggen gisteravond in Wassenaar een wezenlijke bijdrage te hebben geleverd tot herleving van de klassestrijd in ons land. Al wil ik de heer Wiegel niet belangrijker maken dan hij zichzelf al vindt.

De kern is dat de vakbeweging evenals in haar aktieprogram van vorig jaar de voorwaarden aangeeft waaronder ze bereid is mee te werken aan een vermindering van loon- en prijsstijgingen en het waarborgen van een uitbouw van gemeenschapsvoorzieningen. Dat komt neer op een verandering van inkomens- en zeggenschapsverhoudingen. Dat is de enige uitweg uit de impasse. Nederland moet nu de keus maken. Wil het via de weg van bezuinigingen op overheidstaken, profijtbeginsel en eenzijdige verhoging van indirecte belastingen naar een sociale chaos of kiest het die andere weg. De weg van het solidariteitsdenken, van voortgaande demokratisering, van de ontmanteling van de partikuliere economische machtsgroepen, van een samenleving van gelijkwaardige mensen.

Wij van de Partij van de Arbeid en de progressieve concentratie, wij kiezen voor dat andere beleid. Wij kiezen voor vergemeenschappelijking en demokratisering van besluitvorming. Wij weigeren afbraak van gemeenschapsvoorzieningen. Wij zien de grote moeilijkheden die de mensen hebben met het bijhouden en opvangen van snelle veranderingen in onze samenleving. De mensen hebben recht op gereedschappen, op informatie en vorming om die ontwikkelingen het hoofd te bieden. De sociale strijd is nog niet afgelopen, de strijd om kulturele zeggenschap is pas begonnen. Wij willen uitbouw en geen afbraak van een welzijnsbeleid ten behoeve in de eerste plaats van gedepriveerden, van gehandicapten, van bejaarden rond het minimumnivo, van de mensen in de oude binnensteden.

In een periode waarin zoveel afhangt van informatie en vorming, worden vormingswerkers ontslagen en blijven projekten onuitgevoerd. Met het profijtbeginsel wordt een drempel gelegd, waar nog geen behoefte is gewekt. Het werk van bibliotheken, musea, de vorming in de sport, het jeugdwerk, de vormingscentra dreigt uitgehold te worden. Wij wensen mensen de kans te geven meer zelf te beslissen, de arbeider in zijn werk, de vrouw als het om abortus gaat, de burger als het gaat om de instandhouding van een onafhankelijke, gevariëerde pers.

Wij zien de mogelijkheid van een alternatief beleid, zeker nu de vakbeweging opnieuw heeft doen blijken, dat ze bereid is mee te werken aan een beperking van de konsumptiegroei, mits gewaarborgd is dat die ten goede

komt aan woningverbetering, meer onderwijs, hulp aan de regio, milieubeheersing en ontwikkelingshulp.

Progressieven in Nederland zouden zich op een dergelijk program moeten verenigen. Dat program zal b.v. moeten inhouden:

1. krachtige bestrijding van de werkeloosheid, verbetering van de inkomenspositie van de werkelozen, o.a. door invoering van een loon-suppletie-regeling;
2. bindende afspraken en regelingen t.a.v. alle inkomens, ook van vrije beroepen; de lagere inkomens nemen procentueel meer toe dan de hogere; grondspeculatie wordt uitgebannen; er komt een nationaal grondbeleid; onteigening vindt plaats volgens gebruikswaarde;
3. de inflatiecorrectie gaat niet door; vermogensbelasting en suksessierechten worden flink verhoogd; er komt een belasting op vermogenswinsten;
4. er komt meer geld voor woningverbetering, onderwijs en vorming; de defensieuitgaven worden verlaagd overeenkomstig ons regeerakkoord van vorig jaar;
5. ingevoerd wordt een investeringsregeling waardoor partikuliere investeringen worden getoetst op hun effect op het maatschappelijk welzijn; de overheid krijgt de bevoegdheid bindende voorschriften te geven voor de grote belegging;
6. er wordt een eind gemaakt aan de ontduiking van de wet op de structuur van de onderneming door oprichting van besloten vennootschappen; deze wet wordt herzien, de bevoegdheden van de ondernemingsraden worden uitgebreid;
7. de loonontwikkeling wordt gebonden aan de groei van de produktiviteit in de ekonomie als geheel en afgestemd op de ontwikkeling van de gemeenschapsvoorzieningen; er komt een permanente prijsbewaking; de AOW wordt opgetrokken tot het netto-minimum-inkomen, de oud-invaliden worden volledig bijgetrokken; de belastingvrije voet wordt verhoogd; de aanvullende pensioenvoorziening wordt stelselmatig opgebouwd.

Deze programpunten zijn vrijwel alle terug te vinden in ons verkiezingsprogram. Zij vormen de harde kern van een alternatief beleid. Het is natuurlijk onzin als Nelissen of Andriessen beweren dat de oppositie geen ander beleid zou weten te voeren. Het is eigenlijk beschamend dat ministers op straat lopen te verkondigen dat zij niet door kunnen gaan te regeren zonder maatregelen te nemen.

Er is een ander beleid mogelijk. Het is niet waar dat mensen geen offers zouden willen brengen in de persoonlijke sfeer. Dat willen ze wèl, maar ze willen weten waarvoor.

Het is niet nodig dat dit land wegzinkt in een moeras van ontmoediging, onzekerheid en overschilligheid.

Wij zeggen vandaag als grootste partij van Nederland: hier is ons program, ons beleid. Het is niet goedkoop of gemakkelijk, het is wel een weg vooruit.